

LIBER TERTIUS DECIMUS.

TIT. I.

DE CONDICTIO FURTIVA¹.

1. ULPIANUS, lib. 18, ad Sabinum.

In furtiva re, soli domino² condicio competit.

2. POMPONIUS, lib. 16, ad Sabinum.

Condictionem ex causa furtiva et furiosi, et infantes obligantur, cum heredes necessarii extiterunt: quamvis cum eis agi non possit.

3. PAULUS, lib. 9, ad Sabinum.

Si condicatur servus ex causa furtiva, id venire in conditionem certum est, quod inter sit agentis: veluti si heres sit institutus, et periculum subdat dominus hereditatis perdende: quod [et] Julianus scribit. Item si mortuum hominem condicat, consecuturum est pretium hereditatis³.

4. ULPIANUS, lib. 41, ad Sabinum.

Si servus vel filius familias furtum commiserit, condicendum est domino⁴ id, quod ad eum pervenit: in residuum, noxae servum dominus dedere potest.

5. PAULUS, lib. 9, ad Sabinum.

Ex furtiva causa filios familias⁵ condici potest: nunquam enim ea condictione alius, quam qui fecit, tenetur, aut heres eius.

6. ULPIANUS, lib. 38, ad Edictum.

Proinde et si ope⁶ consilio alicuius furtum factum sit, condictione non tenebitur: et si furti⁷ tenetur.

7. Idem, lib. 42, ad Sabinum.

Si pro fure⁸ damnum decimus sit, condictionem non impediri verissimum est: decisione enim furti quidem actio, non autem condicio tollitur. — 8. Furti actio ponam⁹ petit legitimam: condicio, rem ipsam: ea res facit, ut neque furti actio per condictionem, neque condicio per furti actionem consumatur. Is itaque, cui furtum factum est, habet actionem furti, et condictionem, et vindicationem: habet et ad exhibendum actionem. — 9. Condicio rei furtiva, quia rei habet persecutionem, heredem¹⁰ quoque furti obligat: nec tantum, si vivat servus furtivus, sed etiam si decesserit: sed et si apud furti heredem diem suum obiit servus furtivus vel non apud ipsum, post mortem tamen furti, dicendum est condictionem adversus heredem durare. Quia in herede diximus, eadem erunt et in ceteris successoribus.

8. Idem, lib. 27, ad Edictum.

In re furtiva condicio ipsum corporum competit: sed utrum tamdiu, quamdiu existent: an vero et si desierent esse in rebus¹¹ humanis? Et, si quidem obtulit furti, sine dubio nulla erit condicio: si non obtulit, durat condicio astimationis eius: corpus enim ipsum praeferi non potest. — 10. Si ex causa furtiva res condicatur, cuius temporis astimatio fiat, queritur. Placet tamen, id tempus spectandum, quo¹² res unquam plurimi fuit: maxime, cum deteriorem rem factam furtu dando non liberatur: semper¹³ enim moram per facere videtur¹⁴. — 11. Novissime dicendum est, etiam fructus in hac actione venire.

9. Idem, lib. 50, ad Edictum.

In condictione ex causa furtiva non pro parte, qua pervenit, sed in solidum tenemur, dum soli heredes sumus: pro parte autem heres, pro ea parte, pro qua heres est, tenetur.

10. Idem, lib. 38, ad Edictum.

Sive manifestus furti, sive nec manifestus sit, poterit ei condici. Ita lemmum autem manifestus furti condictione tenebitur, si deprehensa non fuerit a domino possessio eius. Ceterum nemo furtum condictione tenetur,

¹ Tir. I. — 1. Lib. 4, C. 8. — 2. L. 11, infr. h. t. — 3. L. 52, 2, 25, infr. de furt. — 4. L. 5, 1t. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 5. L. 14, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 6. L. 22, in pr. infr. de furt. — 7. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 8. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 9. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 10. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 11. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 12. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 13. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 14. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 15. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 16. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 17. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 18. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 19. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 20. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 21. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 22. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 23. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 24. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 25. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 26. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 27. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 28. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 29. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 30. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 31. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 32. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 33. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 34. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 35. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 36. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 37. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 38. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 39. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 40. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 41. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 42. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 43. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 44. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 45. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 46. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 47. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 48. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 49. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 50. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 51. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 52. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 53. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 54. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 55. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 56. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 57. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 58. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 59. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 60. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 61. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 62. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 63. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 64. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 65. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 66. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 67. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 68. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 69. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 70. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 71. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 72. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 73. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 74. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 75. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 76. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 77. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 78. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 79. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 80. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 81. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 82. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 83. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 84. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 85. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 86. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 87. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 88. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 89. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 90. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 91. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 92. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 93. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 94. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 95. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 96. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 97. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 98. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 99. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 100. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 101. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 102. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 103. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 104. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 105. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 106. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 107. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 108. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 109. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 110. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 111. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 112. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 113. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 114. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 115. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 116. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 117. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 118. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 119. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 120. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 121. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 122. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 123. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 124. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 125. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 126. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 127. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 128. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 129. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 130. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 131. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 132. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 133. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 134. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 135. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 136. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 137. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 138. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 139. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 140. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 141. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 142. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 143. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 144. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 145. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 146. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 147. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 148. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 149. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 150. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 151. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 152. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 153. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 154. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 155. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 156. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 157. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 158. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 159. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 160. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 161. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 162. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 163. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 164. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 165. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 166. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 167. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 168. L. 1, 2, 15, 2, 16, in fin. infr. de furt. — 169. L. 1, 2, 15, 2,

vere reum debet, cautione ab eo exacta de pecunia ibi solvenda, ubi promissa est: quid enim, si ibi vel obliata pecunia actori dicatur, vel deposita, vel ex facili solvenda? Nonne debebit interdum absolvare? In summa, aequitatem [quoque] ante oculos habere debet iudex, qui huic actioni addictus est.

5. PAULUS, lib. 28, ad Edictum.

Si heres a testatore jussus sit, certo loco quid dare, arbitria actione competit:

6. POMPONIUS, lib. 22, ad Sabinum.

Aut mutua pecunia [sic] data fuerit, ut certo loco reddatur.

7. PAULUS, lib. 28, ad Edictum.

In bona fidei judiciis, etiam si [in] conrähendo convenit, ut certo loco quid præstetur, ex emplo vel vendito vel deposito actione competit: non arbitraria actione.—§ 1. Si tamen certo loco traditurum se quis stipulatus sit, hac actione utendum erit.

8. AFRICANUS, lib. 3 Quæstionum.

Centum Capuae dari stipulatus, fidejussorum acceperisti: ea pecunia ab eo¹⁷ similiter, ut ab ipso promissore peti debet: id est, ut si alibi¹⁸, quam Capuae petantur, arbitraria agi debeat, lisque tanti aestimetur; quanti¹⁹ ejus vel actoris interferuit eam summam Capuae potius, quam alibi solvi. Nec oportebit, quod forte per reum steterit, quo minus totum centum Capuae solverentur, obligationem fidejussoris augeri: neque enim haec cause recte comparabatur obligationi usuarum: ibi enim duæ stipulationes sunt, hic autem una pecunie [credite] est: circa cuius executionem, estimationis ratio arbitrio judicis committitur. Ejusvas differentiae manifestissimum argumentum esse puto, quod si post moram factam pars pecunie soluta sit, et reliquum petatur, officium judicis tale esse debeat, ut aestimet quanti actoris intersit, eam duntaxat summam, quæ petetur, Capuae solutam esse.

9. ULPIANUS, lib. 47, ad Sabinum.

Is, qui certo loco dare promittit, nullo²⁰ alio loco, quam in quo præmisit, solvere invito stipulatore potest.

10. PAULUS, lib. 4 Quæstionum.

Si post moram factam, quo minus Capuae solverentur, cum arbitraria vellet agere, fidejussor acceptus sit ejus actionis nomine, videamus, ne ea pecunia, qua ex sententia judicis accedere potest, non debeatur: nec sit in obligatione, adeo ut nunc quoque sorte soluta vel si Capuae petatur, arbitrio judicis cesse: nisi [si] quis dicat, si judex centum et viginti condamnare debeatur, centum solutis ex universitate, tam ex sorte, quam ex pena, solutum videri: ut supersit petitio ejus, quod excedit sortem, et accedit pena pro eadem quantitate? Quod non puto admittendum: tanto magis, quod creditor accipiendo pecuniam etiam remissione penam viderit.

TIT. V.

DE PECUNIA CONSTITUTA.

1. ULPIANUS, lib. 27, ad Edictum.

Hoc edicto prætor favet naturali aequitati, qui constituta ex consensu facta custodit: quoniam grave est fidem² fallere.—§ 1. Ait prætor: Qui pecuniam debitam constituit. Qui³ sic accipiendo est, queve: nam et mulieres de constituta tenentur, si non intercesserint.—§ 2. De pupillo, etsi nihil sit expressum edicto, attamen sine tutoris autoritate constitudo non obligatur⁴.—§ 3. Sed si filiosfamilias constituerit, an teneatur, queritur? Sed puto verum, et ipsum constitutem teneri, et patrem de peculio.—§ 4. Eum, qui inutiliter stipulatus est, cum stipulari voluerit, non constitui sibi, dicendum est de constituta experiri non posse: quoniam non animo constitutus, sed promittens factum sit.—§ 5. An potest aliud constitui, quam quod debetur, quasimum est? Sed cum jam placet, rem pro re solvi posse, nihil prohibet, et aliud pro debito constitui: denique si quis centum debens, frumentum ejusdem pretii constitut, puto valere constitutum.—§ 6. Debitum autem ex quacunque causa potest constitui, id est, ex quoconque contrac⁵, sive certi⁶, sive incerti: et si ex causa emptionis quis pretium debeat, vel ex causa datus, vel ex causa tutelæ, vel ex quoconque alio contractu.—§ 7. De-

17. L. 3, infr. de fidejussor. tutor. — 18. 2, 35, vers. propter quam causam, Inst. de actione. — 19. L. un. C. ubi convenit, qui certo loco. — 20. L. 5, 2, 1, infr. de deposito; L. 12, in pr. infr. de verb. oblig.; L. 16, 2, 1, infr. de fidejussor; L. 9, C. de solutione. — 21. L. 1, in pr. supr. de judic. — 22. L. 2, in pr. vers. ita tamen. C. b. t. — 23. L. 1, in pr. supr. de recept. qui arbitr. — 24. L. 2, in pr. supr. de verb. oblig. — 25. L. 1, in pr. supr. de deposito. — 26. L. 1, in pr. supr. de usur. — 27. L. 1, in pr. supr. de solut. — 28. L. 1, in pr. supr. de adquis. vel amitti possesse. — 29. L. 1, in pr. supr. de reg. jur. — 30. L. 1, in pr. supr. de solutione. — 31. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 32. L. 1, in pr. supr. de rebus. — 33. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 34. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 35. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 36. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 37. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 38. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 39. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 40. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 41. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 42. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 43. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 44. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 45. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 46. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 47. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 48. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 49. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 50. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 51. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 52. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 53. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 54. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 55. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 56. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 57. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 58. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 59. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 60. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 61. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 62. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 63. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 64. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 65. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 66. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 67. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 68. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 69. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 70. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 71. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 72. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 73. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 74. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 75. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 76. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 77. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 78. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 79. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 80. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 81. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 82. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 83. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 84. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 85. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 86. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 87. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 88. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 89. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 90. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 91. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 92. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 93. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 94. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 95. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 96. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 97. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 98. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 99. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 100. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 101. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 102. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 103. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 104. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 105. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 106. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 107. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 108. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 109. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 110. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 111. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 112. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 113. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 114. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 115. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 116. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 117. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 118. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 119. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 120. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 121. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 122. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 123. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 124. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 125. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 126. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 127. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 128. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 129. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 130. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 131. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 132. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 133. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 134. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 135. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 136. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 137. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 138. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 139. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 140. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 141. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 142. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 143. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 144. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 145. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 146. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 147. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 148. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 149. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 150. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 151. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 152. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 153. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 154. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 155. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 156. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 157. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 158. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 159. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 160. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 161. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 162. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 163. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 164. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 165. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 166. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 167. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 168. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 169. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 170. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 171. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 172. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 173. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 174. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 175. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 176. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 177. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 178. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 179. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 180. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 181. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 182. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 183. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 184. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 185. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 186. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 187. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 188. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 189. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 190. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 191. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 192. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 193. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 194. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 195. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 196. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 197. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 198. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 199. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 200. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 201. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 202. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 203. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 204. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 205. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 206. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 207. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 208. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 209. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 210. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 211. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 212. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 213. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 214. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 215. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 216. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 217. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 218. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 219. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 220. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 221. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 222. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 223. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 224. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 225. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 226. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 227. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 228. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 229. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 230. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 231. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 232. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 233. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 234. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 235. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 236. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 237. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 238. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 239. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 240. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 241. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 242. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 243. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 244. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 245. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 246. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 247. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 248. L. 1, in pr. supr. de debito sub conditione. — 249. L. 1, in pr. supr. de deb

27. ULPIANUS, lib. 14, ad Edictum.

Utrum presente debitore, an absente, constitutus quis, parvi refert: hoc amplius, etiam invito⁴¹ constituere eum posse, Pomponius lib. 34 scribit. Unde falsam putat opinionem Labonis existimantis, si postquam qui constitutus pro alio, dominus ei denuntiet, ne solvat, in factum exceptionem dandam: nec immerito Pomponius: nam cum semel sit obligatus, qui constitutus, factum debitoris non debet eum excusare.

28. GAIUS, lib. 4, ad Edictum provinciale.

Ubi quis pro alio constitutus se solutorum, adhuc⁴² is, pro quo constitutus, obligatus manet.

29. PAULUS, lib. 24, ad Edictum.

Qui injuriarum, vel furti, vel vi bonorum raptorum tenetur actione, constituendo tenetur⁴³.

30. Idem, lib. 2 Sententiarum.

Si quis duobus pecunia constituerit, tibi, aut Titio, et si stricto jure proprie actioni pecunie constituta manet obligatus, etiamsi Titio solvit, tamen per exceptionem adjuvatur.

31. SCÆVOLA, lib. 8 Digestorum.

Lucius Titius Seiorum debitor decessit: hi persuaserunt Publio Mævio, quod hereditas ad eum pertinenter, et fecerunt, ut epistolam in eos exponeret, debitori sese esse, quasi heredem patrui sui, confidentem: qui et addidit epistola sua, quod in rationes suas eadem pecunia pervenit: quasitum est, cum ad Publum Mævium ex hereditate Lucii Titii nichii pervernit, ex scriptura proposita de constituta pecunia conveniri possit? et an doli exceptione uti possit? Respondit, nec civilem nomine actionem competere: sed nec de constituta, secundum ea, qua proponerentur. Idem quasitum, usurarum nomine quod ex causa supra scripta datum sit, an repeti possit? Respondit, secundum ea, qua proponerentur, posse⁴⁴.

TIT. VI.

COMMODATI¹, VEL CONTRA.

1. ULPIANUS, lib. 28, ad Edictum.

Ait prætor, quod quis commodasse dicetur, de eo judicium dabo. § 1. Hujus editi interpretatio non est difficultis: unum solummodo notandum: quod qui edictum concepit, commodati fecit mentionem, cum Pacuvius utendi fecit mentionem. Inter commodatum autem, et utendum datum Labeo quidem ait tantum interesse, quantum inter genus, et speciem: commodari enim rem mobilem, non etiam soli: utendam dari etiam soli: sed, ut apparet, proprie commodata res dicuntur, et quæ soli est, idque [et] Cassius existimat: Vivianus [amplius] etiam habitacionem commodari posse aut². — § 2. Impuberis commodati actione non tenetur³; quoniam nec constituti commodatum in pulli persona sine tutoris auctoritate: usque adeo, ut, etiam⁴ si pubes factus dum aut culpam admiserit, hac actione non⁵ tenetur, quia ab initio non constituit.

2. PAULUS, lib. 29, ad Edictum.

Nec in furiosum commodati actio danda est⁶, sed ad exhibendum adversus eos dabitur, ut res exhibita vindicetur.

3. ULPIANUS, lib. 28, ad Edictum.

Sed mihi videtur, si locupletior⁷, pupillus factus sit, dandam utilem commodati actionem, secundum D. Pii scriptum. — § 1. Si redditum quidem sit res commodata, sed deterior redditum, non videbitur redditum, [qua]deterior⁸ facta redditum, nisi quod interest, prestat: propriæ enim dicitur res non redditum, qua deterior⁹ redditum. — § 2. In hac actione, sicut in ceteri bone fidei judiciis, similiter in item¹⁰ jurabit: et rei judicandæ tempus, quanti res sit, observatur: quamvis in stricti, litis contestata tempus spectetur. — § 3. Heres ejus, qui commodatum acceptit, pro ea parte¹¹, qua heres est, convenient: nisi¹² forte habuit facultatem totius rei restituendæ, nec faciat: tunc enim condemnatur in solidum; quasi hoc boni iudicis arbitrio convenient: — § 4. Si filiofamilias servore

⁴¹ L. 91, infr. de solutione. ⁴² L. 19, 2 2, infr. de donatione. — ⁴³ L. 15, infr. de in re verso. — ⁴⁴ Arg. L. 1, 2 6. L. 7, 2 15, supr. de pacto. — ⁴⁵ L. 25, infr. de reg. iur. — ⁴⁶ Tr. VI. — ⁴⁷ L. 4, C. 25, 2 2, Inst. quib. mod. re contra oblig. — ⁴⁸ L. 17, in pr. infr. de præser. verb. — ⁴⁹ Excrip. L. 3, in pr. infr. h. t. — ⁵⁰ Vide tamē L. 1, 2 15, infr. depositi. — ⁵¹ Immo vide L. 1, C. si advers. delict. L. 2, infr. de fidejussione. — ⁵² L. 5, infr. de reg. iur. — ⁵³ L. 15, in fin. supr. de condic. indeb.; L. 10, infr. de insit. act.; L. 5, pr. et 2 1, infr. de auctor. tutor. — ⁵⁴ L. 10, in pr. infr. h. t. — ⁵⁵ L. 2, 16, infr. depositi. — ⁵⁶ L. 5, in pr. supr. de item jurand. — ⁵⁷ L. 17, 2 2, infr. h. t. — ⁵⁸ L. 6, 2 1, supr. de edendo. — ⁵⁹ L. 27, in pr. infr. de pecul. — ⁶⁰ Arg. L. 1, in pr. supr. de reb. cred.; L. 1, 2 5, infr. de oblig. et act. — ⁶¹ L. 1, 2 5, infr. de furt. — ⁶² L. 10, 2 1, supr. de condic. furt.; L. 5, 2 1, supr. de rei vind. — ⁶³ L. 15, 2 3, infr. locati. — ⁶⁴ L. 16, supr. de condic. furt.; L. 5, 2 1, supr. de reg. iur. — ⁶⁵ L. 27, in pr. infr. de pecul. — ⁶⁶ Inst. de oblig. que ex delict. excrip. 2 7 et 8, pr. Inst. eod. 4 L. 76, in pr. infr. de furt. — ⁶⁷ L. 10, 2 1, supr. de reg. iur. — ⁶⁸ d. L. 1, 2 9; L. 1, 2 24, infr. vi b. t.

commodatum sit, dumtaxat de peculio agendum erit: cum filio autem familias ipso et directo quis, poterit. Sed et si ancilla vel filia familiæ commodaverit, dumtaxat¹³ de peculio [erit] agendum. — § 5. Sed non tantum ex causa dolii earum personarum pater vel dominus condemnetur, sed et ipsius quoque domini vel patrii fraus dumtaxat venit: ut Julianus lib. 11 circa pignoratitiam actionem distinguunt. — § 6. Non potest commodi id, quod usu consumitur¹⁴: nisi forte ad pompan vel ostentationem quis accipiat.

4. GAIUS, lib. 1, de verborum Obligationibus.
Sæpe etiam ad hoc commodantur pecunie, ut dicas¹⁵ gratia numeratio- nis loco intercedant.

5. ULPIANUS, lib. 28, ad Edictum.

Si, ut certo loco vel tempore reddatur¹⁶ commodatum, convenit, officio judicis inest, ut rationem loci vel temporis habeat. — § 1. Si quis hac actione egerit, et oblata ritus estimationem suscepit, rem offerentis facit¹⁷. — § 2. Nunc videndum est, quid veniat in commodati actione: utrum dolus, an et culpa? an vero et omne periculum? Et quidem in contractibus interdum dolum solum, interdum et culpam præstamus: dolum¹⁸, in deposito: nam, quia nulla utilitas ejus versatur apud quem deponitur, merito dolus præstatur solus, nisi forte et merces¹⁹ accessit: tunc enim (ut est et constitutum) etiam culpa exhibetur: aut si hoc ab initio convenit²⁰, ut et culpam, et periculum præstet is, penes quem deponitur. Sed ubi utriusque utilitas veritur, ut in emplo²¹, [ut] in locato, [ut] in date, [ut] in pignore, [ut] in societate, et dolus et culpa præstatur. Commodatum autem plerumque²² solam utilitatem continet ejus, cui commodatur: et ideo verior est Quinti [Mutii] sententia, existimantis, et culpam præstandam, et diligenter²³. — § 3. Et si forte res estimata²⁴ data sit, omne periculum præstandum ab eo, qui estimationem se præstaturum recipit. — § 4. Quod²⁵ vero senectute contigit, vel morbo, vel vi latronum eruptum est, aut quid simile accidit, dicendum est, nihil²⁶ eorum esse imputandum ei, qui commodatum acceptit: nisi²⁷ aliqua culpa interveniat, Proinde et si incendio²⁸, vel ruina aliquid contigit, vel aliquod damnum fatale, non tenebitur: nisi²⁹ forte, cum possit res commodatas salvas facere, suas³⁰ prætolit. — § 5. Custodiam plane commodate rit etiam diligenter debet præstare. — § 6. Sed, an etiam hominis commodati custodia præstetur, apud veteres dubitatum est: nam interdum et hominis custodia præstanda est, si vinctus³¹ commodatus est, vel ejus aetatis, ut custodia indigeret: certe si hoc actum est, ut custodium is, qui rogavit, præstet, dicendum erit, præstare. — § 7. Sed interdum et mortis damnum ad eum, qui commodatum rogavit, pertinet: nam si tibi equum commodavero, ut ad villam adduceres, tu ad bellum duxeres, commodati teneberis. Idem erit et in homine. Plane, si sic commodavi, ut³² ad bellum duces, meum erit periculum. Nam et si servum tibi tectorum commodavero, et de machinae cederit, periculum meum esse Namusa ait: sed ego ita hoc verum puto, si tibi commodavi, ut[et] in machina operare: ceterum si, ut de plano opus faceret, tu cum imposuisti in machina, aut si machinae culpa factum minus diligenter non ab ipso ligatur, vel funium, pericarumque vetustate, dieo periculum, quod culpa contigit rogantis commodatum, ipsum præstare debere. Nam et Mela scripsit, si servus lapidario commodatus sub machina perierit, teneri fabrum commodati, qui negligentius machinam colligavit. — § 8. Quintino et qui alias re commodata utitur, non solum commodati, verum furti³³ quoque remittitur, ut Julianus lib. 11 Digestorum scripsit. Denique ait, si tibi codicem³⁴ commodavero, et in eo chirographarium debitorum tuum cavere feceris, ergo [hoc] interlevero, si quidem ad hoc tibi commodavero, ut carceret tibi in eo, teneri me tibi contrario iudicio: si minus, neque me certiorasti ibi chirographum esse scriptum, etiam teneris mihi (inquit) commodati: imo (ait) etiam furti: quoniam alter re commodata usus es: quemadmodum qui equo (inquit) vel vestimento alter, quam commodatum est, uitum, furti tenetur. — § 9. Usque adeo autem diligenter in re commodata præstanda est, ut etiam in ea³⁵, que sequitur rem commodata, præstari debeat; utputa, equam tibi commodati, quam pullus comitabatur: etiam pulli [te] custodium præstare debere, veteres responderunt. — § 10. Interdum plane dolum solum in re commodata, qui rogavit, præstabit; utputa si quis ita convenit: vel si sua³⁶ dumtaxat

causa commodavit, sponsa forte sue, vel uxori, quo honestius culta ad se deduceretur: vel si quis ludos edens prætor scenicis commodavit, vel [ipsi] prætor qui ultra commodavit. — § 11. Nunc videndum, in quibus speciebus commodati actio locum habeat? Est et apud veteres de huusmodi speciebus dubitatum. — § 12. Rem tibi dedi, ut creditori tuo vignori dares: dedisti: non repignoras³⁷: ut mihi reddas, Labeo ait, commodati actionem locum habere: quod ego puto verum esse, nisi³⁸ merces eius, tunc enim, vel in factum, vel ex locato conducto agendum erit: plane, si ego pro te rem vignori dederō tua voluntate, mandati erit actio. Idem Labeo recte dicit, si a me culpa absit repignerandi, creditor autem nolit reddere pignus, compete tibi adhuc dumtaxat commodati, ut tibi actions adversus eum prestat. Abesse autem culpa a me videtur, sive iam solvi pecuniam, sive solvere sum³⁹ paratus. Sumptum plane litis ceteraque⁴⁰ quæcum est eum agnoscere, qui commodatum accepit. — § 13. Si me rogaveris, ut servum tibi cum lance commodarem, et servum lance perdiderit, Cartilus ait, periculum ad te respicer: nam et lance videri commodata: quare culpam in ea quoque præstandam. Plane, si servus cum ea fugerit, eum qui commodatum accepit, non teneri, nisi fuge præstiti culpam. — § 14. Si de me petisses, ut triclinium tibi sternerem, et argentum ad ministerium præberem, et fecero: deinde petisses, ut idem sequenti die facerem, et cum commode argenteum domi referre nos possem, ibi hoc reliquerō, et perierit: quia actione agi possit, et cuius esset periculum? Labeo de periculo scripsit, multum⁴¹ interesse, custodem posui, an non: si posui, ad me periculum spectare: si minus, ad eum, penes quem relictum est. Ego puto commodati quidem agendum, verum custodium eum præstare debere, penes quem res relicta sunt: nisi aliud nominatum convenit. — § 15. Si duobus vehiculis commodatum sit, vel locatum simul, Celsus filius scripsit lib. 6 Digestorum, quæri posse, utrum unusquisque corum in solidum, an pro parte tenuatur? Et ait, duorum quidem in solidum dominum⁴², vel possessionem⁴³ esse non posse, nem quenquam partis corporis dominum esse: sed totius corporis pro indiviso pro parte dominum habere: usum autem balnei quidem, vel porticus, vel campi uniuscujusque in solidum esse: neque enim minus me uti, quod et alius uteretur: verum in vehiculo commodato, vel locato, pro parte quidem effectu me usum habere, quia non omnia loca vehiculi teneam, sed esse verius ait, et dolus, et culpam, et diligenter, et custodiam in totum me præstare debere: quare duo quadammodo rei habebuntur⁴⁴: etsi alter conventus præstiterit, liberabit⁴⁵ alterum: et ambobus competit furti actio:

6. POMPONIUS, lib. 5, ad Sabinum.

Ut alterutro agente, alterius actio contra furem tollatur.

7. ULPIANUS, lib. 28, ad Edictum.

Unde queritur, si alter furti egerit, an ipse solus debeat commodati conveniri? Et ait Celsus, si alter conveniatur, qui furti non est, et patratus sit periculo suo conveniatur alterum, qui furti agendo lucrum sensit ex re commodata, debere eum audiri, et absolu. — § 4. Sed si legis Aquilia⁴⁶ adversus solum ejus habuit commodator actionem, videndum erit, ne cedere debeat, si forte damnum dedit alter, quod hic, qui conveniatur, commodati actione sarcire compellitur: nam et si adversus ipsum habuit Aquilia actionem commodator, æquissimum est, ut commodati agendo remittat actionem: nisi forte quis dixerit, agendo eum a lege Aquilia, hoc minus consecuturum, quam ex causa commodati consecutus est: quod videtur habere rationem.

8. POMPONIUS, lib. 5, ad Sabinum.

Rei commoda et possessionem, et proprietatem retinemus⁴⁷.

9. ULPIANUS, lib. 2, ad Edictum.

Nemo enim commodando, rem facit ejus⁴⁸, cui commoda.

10. Idem, lib. 29, ad Sabinum.

Eum, qui rem commodatum accepit, si in eam rem usus est, in quam accepit, nihil præstare, si eam in nulla parte culpa sua deteriore⁴⁹ fecerit, verum est: nam si culpa [ejus] fecit deteriore, tenebitur. — § 1. Si rem inspectori dedit, an similis sit ei, cui commodata res est, queritur: et, si quidem mea⁵⁰ causa dedit, dum volo pretium exigere, dolum mihi tantum præstabat: si sui, et custodium: et ideo⁵¹ furti habebit actionem.

11. PAULUS, lib. 8, ad Sabinum.

Sed et si, dum refertur, periret, si quidem ego mandaveram per⁵² quem remitteret, periculum meum erit: si vero ipse, cui voluit, commisit, æque culpam mili præstabat, si sui causa accepit.

12. ULPIANUS, lib. 29, ad Sabinum.

Qui non tam idoneum hominem elegerit, ut recte id perferrit possit.

13. ULPIANUS, lib. 29, ad Sabinum.

Si mea causa, dolum⁵³ tantum. — § 1. Commodatum rem missus quæ reperteret, cum recepisset, ausfigi: si⁵⁴ dominus ei dari jussaret, dominus petit: si commonendi causa miserat, ut referretur res commodata, ei qui commodatus est.

14. POMPONIUS, lib. 11, ad Sabinum.

Is, qui commodatum accepit, si non apparentis rei nomine, commodati condemnetur, cavendum ei est, ut repertam dominus ei præstet. — § 1. Si quem questum fecit, qui experiendum⁵⁵ quid accepit, veluti si jumenta fuerint, eaque locata sint, id ipsum præstabat, qui experiendum dedit: neque enim ante eam rem quæsi cuique esse oportet, [prius] quam pericolo ejus sit. — § 2. Si libero homini, qui mihi bona fide serriebat, quasi servo, rem commodavero, videamus, an habeam commodati actionem: nam et Celsus filius aiebat, si jussissem⁵⁶ eum aliquid facere, vel mandati⁵⁷ cum eo vel prescriptis verbis experiri me posse. Idem ergo et in commodato erit dicendum. Nec obstat, quod non hac mente cum eo, qui libera fide nobis serviret, contraheremus, quasi eum obligatum habiti: plerumque enim id accidit, ut extra id, quod ageretur, tacita obligatio nascatur, veluti, cum per errorem indebitum solvendi causa datur.

15. ULPIANUS, lib. 48, ad Sabinum.

Si servus meus rem meam tibi, scienti⁵⁸ nolle me tibi commodari, commodaverit, et commodati et furti nascitur actio, et præterea condicione ex causa furtiva.

16. MARCELLUS, lib. 5 Digestorum.